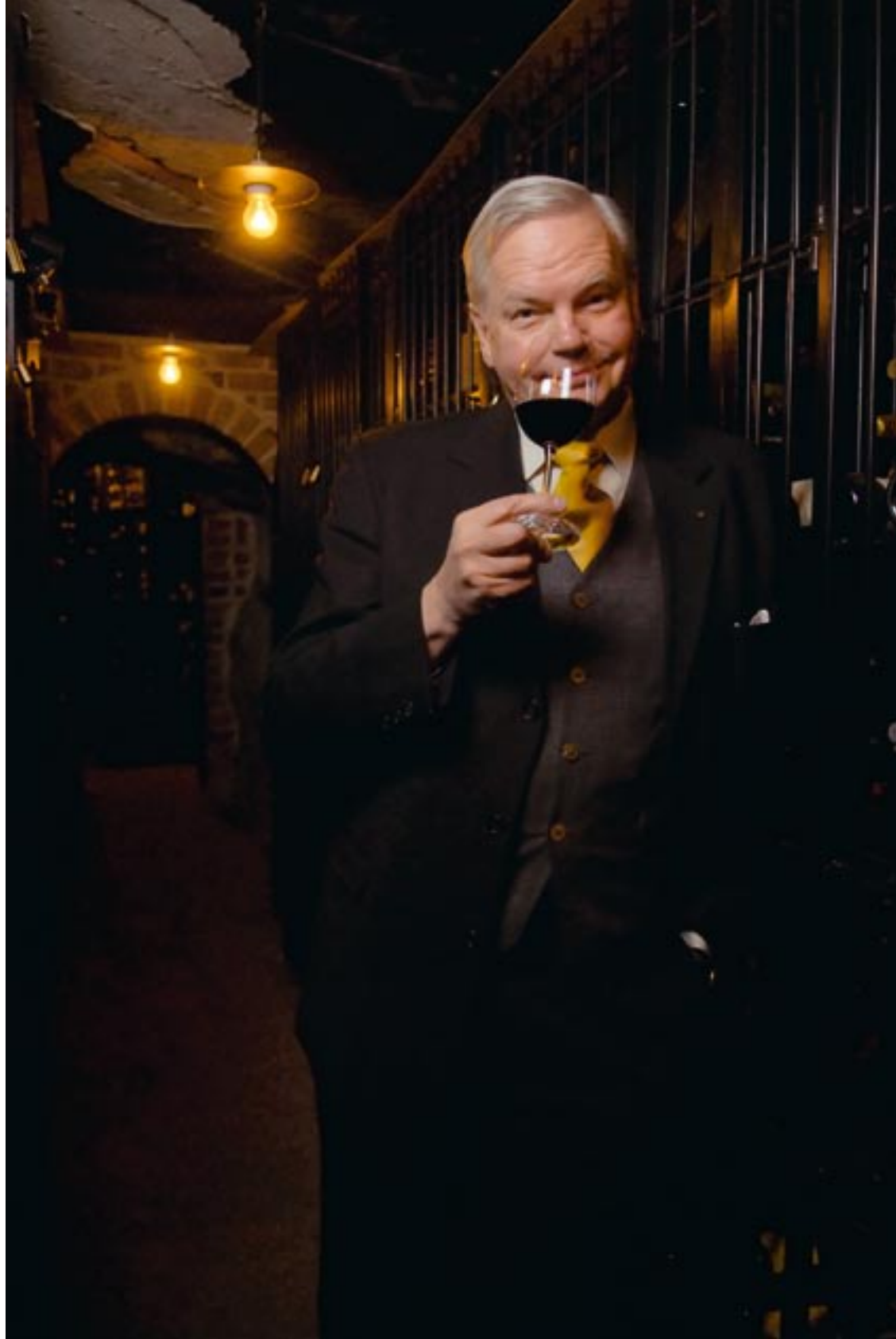

Blixt i miljö är nästan alltid en blandning av två ljusstyper – det befintliga ljuset och blixtljuset. Här har jag använt en lätt softbox för att bara lysa upp Carl Jans ansikte och behålla den dunkla känslan i den enorma vinkällaren. I sådana här situationer måste man ställa in blixtljusstyrkan manuellt. Räkna med att det tar ett par minuter att få rätt balans mellan ISO, bländare, slutartid och blixtstyrka. Bilden är vitbalanserad efter blixtljuset för att behålla den gulaktiga känslan i glödlamporna.

LJUSSKOLAN DEL 4 BLIXT I MILJÖ

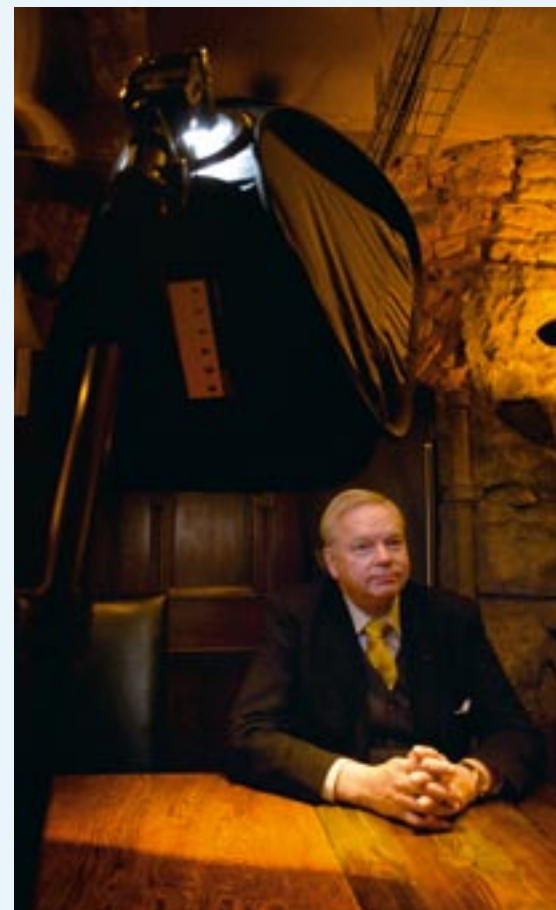
Släpp blixten lös

Många tycker att blixtfotografering är svårt. Att det blir en grej för mycket att hålla reda på.

Men den som väl börjat förstå blixten tycker ofta att fotograferandet är betydligt lättare med blixt än utan. I varje fall om man är ute efter tekniskt bra bilder med snyggt ljus. **TEXT OCH BILDER** GÖRAN SEGEHOLM

allt om
Ljus

- ARTIKELSERIE I 5 DELAR
- X1. Din känsla för ljus
  - X2. Naturljus
  - X3. Befintligt ljus
  - ✓4. Blixt i miljö
  - ✓5. Studiolum

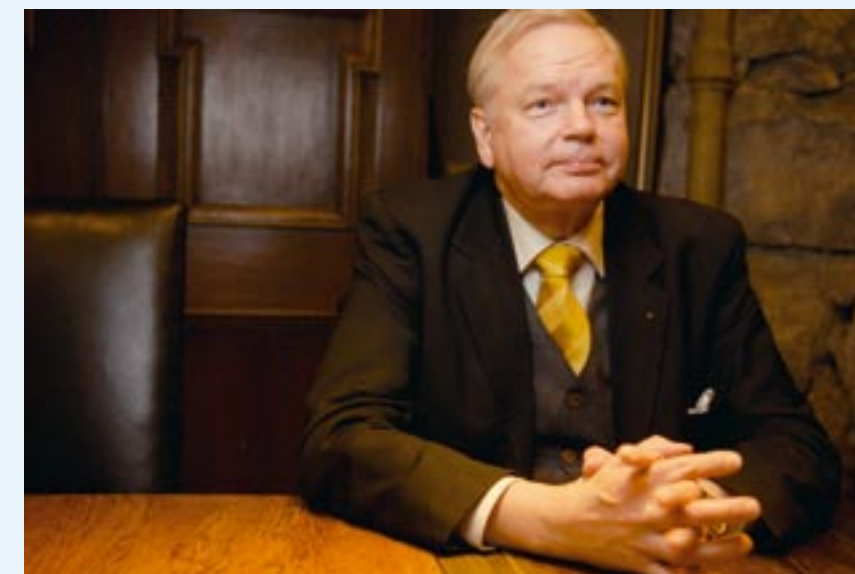
PÅ SENARE TID har det börjat dyka upp lätta softboxar som passar för vanliga externa blixtar. Lastolite har en modell som heter Ezybox Hotshoe och Photax säljer en snarlik variant under namnet Tristar Magic Square Softbox. En fördel som softboxen ger jämfört med paraply eller reflexskärm är att det är lättare att hålla koll på ljuset och undvika ströljus och oönskade reflexer.

Det är teoretiskt möjligt att hålla softboxen

i vänster hand och kameran i höger, men i praktiken blir det ganska tungt. Ett enbensstativ däremot ger god hjälp.

Eftersom de lätta softboxarna är relativt små, den ljusa ytan är bara strax under 40 x 40 centimeter, så krävs att softboxen är ganska nära huvudmotivet.

Den här bilden tog jag med trådlös blixt med TTL-mätning. Situationen är inte arrangerad speciellt med syfte att ta bilden.

Jag är en stor vän av fotografering i befintligt ljus, men jag skulle aldrig klara mina frilansuppdrag som reportagefotograf utan min blixt.

Faktum är att om jag skulle sätta samman en reportageutrustning med knapp budget så är den externa blixten det sista jag skulle snåla in på. Hellre ett kamerahus i nybörjarklassen och en proffsig blixt än en yrkeskamera med en dålig blixt.

Så varför är blixten så himla viktig? För att rätt ljus betyder så otroligt mycket. Ibland hör man uttrycket att ett bra foto beror till tio procent på utrustningen och till femtio procent på fotografen. De övriga fyrtio procenten är ljuset.

I vissa situationer betyder blixten skillnaden mellan att få en bild och att inte få den. Vid

nyhetsfotografering till exempel, då allting händer snabbt och ljuset är som det är, ger blixten fotografen möjlighet att bara koncentrera sig på händelserna.

Mingelfotografens jobb skulle vara olidligt svårt utan blixten. Man säger ”hej, vi tar en bild”, någon ler in i kameran och man trycker av. Sedan så i väg till nästa människa. Det finns ingen tid att anpassa sig till det befintliga ljuset. Och så blir ju färgerna klara och fina i blixtljuset.

Andra tycker inte att de skulle klara sig utan upplättningsblixt utomhus för att lätta upp de mörka skuggorna i motljuset en solig dag och för att ge mer färg och studs dagar då solen har dragit ett tungt molntäcke över sig.

Men allt det där, det är de enkla blixtlös-

ningarna. Blixten rakt på bara. Den inbyggda blixten duger också i nödfall.

VID FOTOGRAFERING AV nyheter och minglande kändisar går det bra att rikta blixten rakt fram. Mer än bra rentav – det kliniska ljuset ger också en rå och direkt känsla i ljuset som förstärker intrycket av brådska och omedelbarhet.

Men när det gäller stillsammare bilder som vanliga porträtt och miljöskildringar kan blixtljuset bli mycket mjukare och diskretare om det får studsa mot en vit vägg, ett vitt tak eller en medtagen reflexskärm innan det når huvudmotivet. Anledningen är att ljuset blir mycket mjukare då. Det mjukare ljuset är inte lika påträngande, och det blir inte helt uppenbart att bilden är tagen med blixt.

VAD ÄR UPPLÄTTNINGSBLIXT?

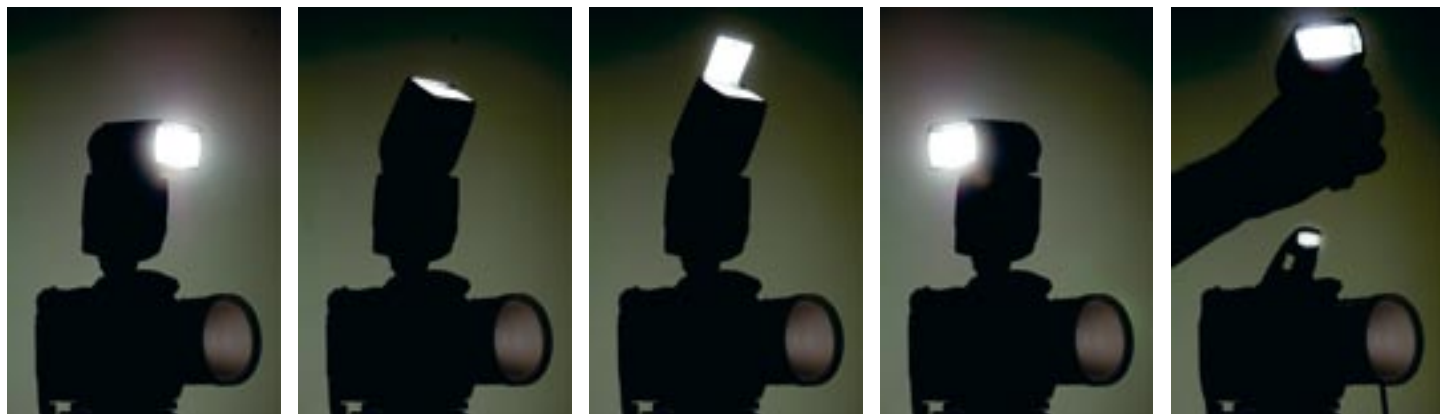
DET FINNS INGEN tydlig gräns mellan vad som är upplättningsblixt och inte. En upplättningsblixt är helt enkelt en svag blixt som inte slår ihjäl det befintliga ljuset, men som gör mörka skuggor lite ljusare och ger lite extra studs åt färgerna. När man talar om upplättningsblixt avses ofta ett blixtljus slaget rakt på från kamerans vinkel, gärna med kamerans inbyggda blixt.

Det enklaste sättet att få ett svagt blixtljus och ändå använda kamerans automatik är att se till att exponeringen matchar det befintliga ljuset. Inomhus är det idé att avstå från programautomatiken (P) och i stället välja läget A (AV) och en stor bländare eller S (TV) och en relativt lång slutartid. ISO får gärna vara 400 eller högre om du inte vill

att blixtljuset ska dominera. Anledningen till att du ska undvika programautomatik är att de flesta kameror väljer att strypa det befintliga ljuset och öka blixtljusstyrkan.

Utomhus i dagsljus är risken att blixtljuset ska dominera bilden i stort sett obefintlig. Där går det bra att använda programautomatik även med upplättningsblixt.

Blixten rakt på är framför allt läget för nyheter, mingelbilder och upplättningsblyxt. Det är ett bra sätt att försäkra sig om att bilderna blir skarpa och tydliga. Inom fotokonsten är det kalla, registrerande ljuset som är resultatet av blyxt rakt på något av en trend just nu.

Att slå blixten upp i ett vitt tak är ett klassiskt sätt att få ljuset mjukare och mindre blyxtigt. Resultatet blir ett ljus som är svårt att skilja från vanlig allmänbelysning av kontorstyp. Det är dock inget idealiskt ljus för porträtt.

En vit plastskiva, ett visitkort fastsatt med gummisnodd eller en så kallad "omnibouncer" (vit plastkåpa) är alla sätt att få lite extra stuns i färgerna i kombination med blyxtljus reflekterat i taket. Det är som att få mjukt allmänljus och hårt upplättningsljus på samma gång från samma blyxt.

Porträtt blir ofta bättre om man slår blixten i en vit vägg i stället för i ett vitt tak. Då kommer ljuset ur en lägre vinkel vilket gör att det når ögonen bättre och inte ger så kraftiga blänkor på panna, kindben och näsrygg som takblyxt. Simulerar fönsterljus.

På senare år har trådlösa blyxtar blivit allt vanligare. Ofta styrs de av kamerans inbyggda blyxt. Det ger en stor frihet att placera en eller flera blyxtar på olika platser i rummet och ger en betydligt större rörelsefrihet för fotografen.

Som du kanske minns från första delen av ljusskolan så hänger ljusets mjukhet samman med ljuskällans storlek. Genom att belysa en bit av taket eller väggen så är det i stället, ur motivets synvinkel, väggen eller taket som är ljuskällan, inte blixten.

BLYXTFOTOGRAFERING I MILJÖ är alltid en fråga om att balansera blyxtljuset med det befintliga ljuset. För det första är en medhavd extern standardblyxt sällan tillräckligt stark för att ensam dominera en miljö. För det andra är det sällan önskvärdt att slå ihjäl det befintliga ljuset helt och hållet.

Möjligheterna att blanda blyxtljus och befintligt har utvecklats enormt i och med digitalfotografen. Med digitalkameran finns möjligheten att få en förhandstitt på resultatet via kamerans skärm. Fotografen kan balansera blyxtljuset väldigt exakt för att få till den rätta balansen.

Det underlättar också att digitalkameror har justerbar vitbalans. Det är ju så att blyxtljus och befintligt ljus har olika färg. Blyxtljuset matchar av tradition dagsljus, och det har sina historiska skäl. Eftersom i stort sett all fotografisk film är gjord för att återge dagsljus korrekt så var det självklart att göra blyxtar som matchade dagsljuset. Praktiskt också vid upplättningsblyxt utomhus.

Men befintligt ljus inomhus är inte lika blått som dagsljus. Det är gulare (glödlampor och spotlights) och har ibland ett inslag av grönt (lysrör). På sätt och vis skulle det vara mer logiskt med blyxtar som matchade inomhusljuset, eftersom man oftare använder blixten där. Det går också att ordna genom att sätta ett

färgfilter på fronten av blixten som gör blyxtljuset mer likt det omgivande ljuset. Sedan ställer fotografen in kamerans vitbalans på inomhusljus (glödljus eller lysrör beroende på filtrets färg) i stället för dagsljus och så smälter det reflekterade blyxtljuset in ännu bättre i miljön.

Tekniken är inte så vitt spridd ännu; kanske många känner att färgade filter är en sak för mycket att hålla reda på. Men åtminstone en av de stora kameratillverkarna skickar numera med färgade filter med varje ny blyxt och en tillverkare av plastkåpor för blyxtar, Sto-fen,

gör även färgade varianter som dock inte tycks finnas att köpa i Sverige för närvarande.

EN ANNAN TEKNISK utveckling som ökat intresset för avancerad ljussättning i miljö än mer är de trådlösa blyxtsystemen som blir allt bättre, enklare och billigare. Många digitala systemkameror kan styra en eller flera externa blyxtar med den inbyggda blixten (Pentax, Sony och Nikon) och andra klarar det med ett särskilt tillbehör eller ytterligare en blyxt placerad på kameran (Canon). I samtliga system fungerar blixten med TTL-mätning även i trådlöst läge,

Styr ljusblandningen med slutartiden

MÄNGDEN BLYXTLJUS påverkas inte av kamerans slutartid. Blyxtar har i regel en brinntid som är betydligt kortare än 1/1 000 sekund (vissa modeller når ända till 1/25 000 sekund). Det spelar ingen roll om kameran är inställd på 1/250 sekund eller 1/8 sekund – lika mycket blyxtljus kommer med i bilden så länge kamerans slutartid är längre än blyxtens brinntid.

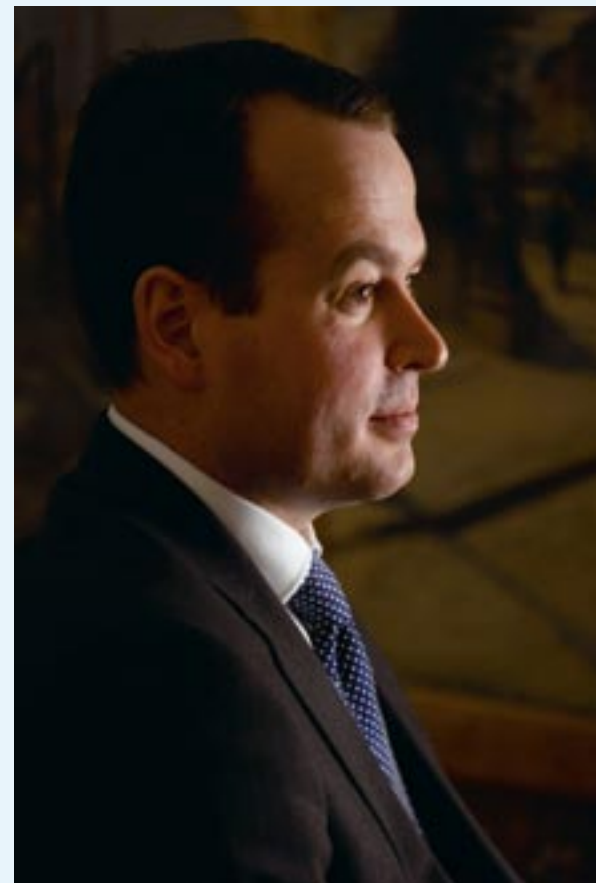
Det betyder konkret att när du arbetar med blandljus så är det bara kombinationen bländare/blyxtstyrka som påverkar mängden blyxtljus i bilden. Slutartiden påverkar endast hur mycket som kommer med av det befintliga ljuset.

Om du är i en situation där du har några minuter att förbereda din fotografering så kan du använda den kunskapen till att balansera det befintliga ljuset och blyxtljuset väldigt exakt. Det förutsätter att du använder digitalkamera och att du ställer in slutartid, bländare och ISO manuellt. Likaså måste du styra blyxtljusstyrkan manuellt.

1 Välj en bländare som passar motivet. Välj den kortaste slutartiden som kameran tillåter tillsammans med blyxt. Vanligtvis är det kring 1/250 sekund för en digital systemkamera – varierar med modell.

2 Ställ in styrkan på blixten så att du får ett snyggt och lagom starkt ljus på huvudmotivet. Om det inte går att få tillräckligt starkt blyxtljus eller om blyxtljuset behöver dämpas ytterligare så laborera med kamerans ISO-tal.

3 Ta en serie testexponeringar med olika slutartider. Det är bara styrkan på det omgivande ljuset som ändras mellan exponeringarna. Välj en slutartid som ger den blandning du är ute efter.

UPPDRAGET FÖR DEN HÄR bilden var att lyfta fram mannens profil. Jag valde mellan två olika sätt att göra det – en mörk silhuetliknande profil mot ljus bakgrund eller en ljus profilinje mot mörk bakgrund.

Eftersom Richard Nilsson på bilden jobbar på bank så valde jag den senare varianten. Jag ville ha fram den känsla av tradition som sitter i väggarna i bankens huvudkontor i centrala Stockholm. Mörka men varma färger, en känsla av gammalt trä, fönsterliknande ljus. Precis rätt för artikeln som bilden skulle användas till.

FÖR ATT FÅ EN LJUS PROFILLINJE BEHÖVDE JAG TVÅ SAKER:

- Ett halvmjukt ljus snett bakom Richard, så att det lyser upp mer av sidan han vänder från kameran än den han vänder mot. Då blir det mer av en linje av ljuset än om det kommer snett framifrån.

- En bakgrund som är ganska mörk och inte träffas av blyxtljuset. Den här gången hittade jag en snygg gammal skärm som enkelt gick att ställa där den inte nåddes av blyxtljuset. Skärmen hade också färgerna som jag ville åt – en traditionell känsla. Det är inte alltid man har samma tur, men det brukar alltid ordna sig på ett eller annat sätt om man bara är klar över vad man behöver.

Jag försöker att inte ta med överdrivet mycket pryglar ut på fotografering. Det finns en känslomässig grej – om man släpar fler väskor än en och dessutom stativ så blir det så mycket fokus på grejorna. Till den här bilden behövde jag, förutom kameran, använda:

- En halvstor uppfällbar reflexskärm.
- En vanlig extern blyxt som går att styra trådlöst med kamerans inbyggda blyxt.
- En grej som blockerar allt utom det infraröda ljuset från kameran – kostar bara nittio kronor men är värd hur mycket som helst i sådana här sammanhang eftersom jag slipper få ströljus från den inbyggda blixten där jag inte vill ha det.

Reflexskärmen fick jag att stå där jag ville med hjälp av en golvlampa. Min reservplan var att använda den skrivande journalisten Karin som assistent, men det var bättre att hon talade med Richard under tiden ur en annan vinkel. Blixten ligger och balanserar på soffans armstöd.

För att få en mörk stämning i bilden ströper jag slutartiden till 1/250 sekund och låter blyxtljuset bli ganska dominerande. Jag lekte med tanken att ha en blyxt bakom Richard också för att ge en ljus profilinje längs med huvudets baksida, men det kändes lite kitschigt. För mycket fotostudio.

Total tid för fotograferingen: ungefär 20 minuter, varav jag ägnade de första tio åt att välja plats, flytta skärmen i rätt vinkel, stötta upp reflexskärmen och arbeta fram en bra grundexponering.

Vadå slav?

Slavblyxt är benämningen på blyxtar som reagerar på blyxtljus från andra blyxtar. En slavblyxt kan alltså inte fungera utan att en huvudblyxt, "master", utlöser den och har i regel ingen automatik för ljusdoseringen. Fotografen måste ställa in blyxtljusstyrkan manuellt.

vilket innebär att kameran skickar en signal till blixten att stänga av när den tagit emot rätt mängd ljus. TTL står för "Through the Lens".

Sedan är ju frågan om och när man vill använda automatik för att dosera blyxtljuset. När omständigheterna förändras snabbt och

bortom din kontroll är blyxtljusmätning med TTL oerhört praktiskt. Men när du bygger upp en ljussättning från grunden, har lite mer tid och full kontroll över var folk befinner sig så kan du få bättre och jämnare resultat om du ställer in blyxtljusstyrkan manuellt.

Att börja fotografera mer avancerat med blyxt i miljö är ett spännande äventyr. Man kommer långt med bara en blyxt och en reflexskärm. Det kan vara idé att ta med ett ministativ med klämma för blixten så att man kan montera den på till exempel en bokhylla. ■